Ghana - 27 sept 21

Afrika- here we come again

Voor de 8e keer naar Bawku in het noordoosten van Ghana. Nu eind september – aan het einde van de regentijd. Minder stoffig , meer nat met volle rivieren. We gaan het zien . We zijn met een groep van 5 – met twee (Saskia en Afke) was ik hier al eerder en er zijn twee nieuwe gasten bij: Suzanne en Twan .
Je zou zeggen : je bent nu wel gewend aan Afrika. Het is niet zo. Zo blijkt ook nu weer. Elke keer is het weer een verrassing.
De COVID epidemie heeft ook hier zijn sporen nagelaten.
Natuurlijk zijn we allemaal ingeënt en hebben een corona pas. En ook keurig een PCR test van te voren (gratis in Nederland in deze periode). Daarmee zou met mondmaskers onze aankomst toch veilig zijn .
Het blijkt anders te zijn.
Bij aankomst worden ALLE passagiers verplicht een antigeen test te laten verrichten. Zo eentje van 2 euro van het Kruidvat. Er worden geen uitzonderingen gemaakt. Het systeem is waterdicht. Voor mensen uit westerse landen $150. Ik geloof het niet . Het is toch waar.
Uit ons vliegtuig met 200 passagiers komt hier opeens dus zo'n 30.000 dollar binnen.
Er zijn welgeteld 10 checkpoints in dit logistieke staaltje van perfectie. Eerst online een gezondheidsformulier invullen. Met hickups maar het gaat. Dan betalen. Mag ook gerust met creditcard. Als je maar betaalt. Dan checken formulier, paspoort, de test, stickers en stempels krijgen en weer laten zien of weer inleveren of afscheuren, wachten op de uitslag (zelf inloggen en kijken of het resultaat klaar is en negatief is…), dan weer een papiertje bij de uitgang laten uitprinten dat de uitslag negatief is, bij een aparte counter, waarvan de official net even naar het toilet gaat en vervolgvens nooit meer terugkomt.

Ok. Andere counter. Dan met de bagage naar het laatste checkpoint met de uitgeprinte uitslag- en we zijn buiten.
IK vraag aan iemand hoeveel iemand in van de controle dienst eigenlijk per maand verdient. Ongeveer 700 dollar. Ik vind het maar beschamend dat zij zich moeten realiseren dat per passagier die langskomt en betaalt heeft een weeksalaris van zichzelf gemoeid is…..
Ik ben ontsteld. Dan maar een brief aan de Nederlandse ambassade in Ghana en de Ghanese ambassade in Nederland . Of het helpt is de vraag.
De voorzitter van onze stichting- zelf microbioloog – verwacht dat Ghana mogelijk de testen gratis van Nederland heeft gekregen en er nu met de winst vandoor gaat. We parkeren ons gevoel. En gaan de afrikaanse nacht in.
Yahaya haalt ons op. Die ik ken van eerder. Dat voelt vertrouwd.
Eerst kijken we bij een cafeetje met bij nader inzien 80 dB geluidswal met golvende dansende afrikaanse lijven. We worden meteen weer door de geluidsgolven naar buiten geblazen.
Dan maar op een terrasje van een hotel met Europese prijzen en soort groene pergola , van een gordijn van groene blaadjes. Van plastic.
We voelen ons thuis. In Afrika.

De volgende ochtend heeft ons hotel met airco en een functionerende douche een uitzicht op een autosloperij/werkplaats.
We belanden in een buitengewoon westers koffie tentje waar alles werkt en heerlijk is. Met een dure Mustang voor de ingang.
De taxirit met een een Ghanese variant van Uber naar het vliegveld is 10 cedi (1,60 euro) . Gister was het (via het hotel) 60 cedi. Het was spontaan vast het dubbele geweest. We verdienen onze strop van gister zo weer wat terug….

<u>Yahaya</u>
Yahaya ken ik als verpleegkundige van een aantal jaren geleden uit Bawku in het Noord Oosten. . Hij doet nu een studie in Accra- 1000 km naar het zuiden – ver weg van waar zijn vrouw en dochter wonen.

We ontmoeten hem weer in Accra bij aankomst.
Hij doet op dit moment – bij zijn master in Nursing- een onderzoek naar de beleving van de aanpak van infertiliteit bij vrouwen.
Ik vraag hem waarom mannen niet worden betrokken bij het onderzoek. Het antwoord is helder: die spelen hierin geen rol- althans in de cultuur van de mensen hier. Als er geen kinderen komen ligt dat aan de vrouw. De man ligt dan buiten het probleem. Dat dus.
Ik vroeg hem hoe hij er zelf tegen aankeek. Hij vertelde dat hij door zijn opleiding nu inzicht had in dat er two zijn to tango. En dat dat besef in zijn woongebied nog niet is doorgedrongen.

Verder verdient hij bij als verpleegkundige in een private hospital, naast zijn reguliere baan (als hij niet studeert) in een government hospital. Daar – in dat private hospital- is de zorg veel beter zei hij. Ik vroeg hem waarom.

Hij vertelde: in een privé ziekenhuis heb je meer aandacht voor de patiënt. Iemand met hoofdpijn heeft misschien geen hoge bloeddruk of migraine maar misschien wel problemen thuis. Daar kom je pas achter als je de hele setting begrijpt. En je je in zo'n verhaal verdiept. Door te luisteren.
Door tijd te nemen voor de patiënt (lees: aandacht en erkenning) voelt men zich meer gehoord. En zijn ze bereid meer te betalen. En alles waar het dan over gaat is meer mensen te krijgen die dan meer geld betalen- waarbij de inzet van het personeel dus cruciaal is. Er is bovendien meer supervisie. Meer kwaliteit dus.
Mooi om te zien dat er inzicht is in *erkenning, aandacht en kwaliteit* in werken.
Wel jammer dat het niet vanzelfsprekend is in alle zorginstellingen- los van de financiering….
Een verdienmodel – maar met een concept dat universeel is in te zetten.

Bawku
Tot mijn niet geringe verbazing is in het ziekenhuis waar ik nu ben opeens een nieuw gebouwtje neergezet met 4 prive kamers met eigen ingang vanaf een veranda- en de deuren en ramen zijn gevaarlijk glimmend- en daartussen- 2 links en 2 rechts dus- een zuster post. Een soort mini motel.

De kamers hebben twee bedden: een voor de patient en een voor de care taker, en er is een prive badkamertje.
De bedoeling is dat belangrijke gasten (die toch ook ziek kunnen worden) daar dan kunnen verblijven . Of anderen die wat meer willen betalen. Toch een beetje een prive sfeer.

De nieuw meegenomen keukenmachine voor de keuken prinsessen (op hun verzoek) die ik via bol.com had besteld blijkt bij het uitpakken geen messenblok te hebben …. Welverdraaid. En een meegenomen laptop voor iemand anders : daarvan heeft de andere persoon de oplader thuis gelaten. Het zit niet mee. Maar – zegt men hier steevast : maybe tomorrow.

Intussen hebben we weer een paar power breakdowns gehad- is het water net op (dat moet dan via de brandweer weer worden bijgevuld in de watertank) en doet het internet het heel beperkt.
Het is altijd maar afwachten hier.
Vooral als de elektriciteit het niet doet stopt ook de zuurstof voor patiënten die uit een electrische zuurstof concentrator komt. Het is wel altijd afzien hier. Niets is vanzelfsprekend .

De verpleging blijft aan ons kleven. Ze zijn enthousiast. En willen wel lessen afspreken. Er worden plannen gemaakt. We regelen een computer instructie om patiënten op de OPD te zien- en de nursing college blijkt examens te hebben deze week en nadien gesloten. Dat helpt dan weer niet.

Tijdens de ochtend ronde op de neonatologie zien we van alles en gebeurt er weer veel. Aanleidingen genoeg om nog eens verder over door te praten. Hoe routinematig standaardbeleid wordt toegepast zonder maatwerk -blijft steeds het thema. Een baby van 3 weken oud en 29 weken van nu 1, 2 kg stopt opeens met ademen en wordt bradycard onder de 60. We draaien om ons en doen een heus scenario met reanimatie. Daarna doet hij het weer. Met een saturatie van 100 % zonder zuurstof. En wij gaan ook weer verder. Toch ook een soort routine hier.

Zweet en Deet

Het is bizar warm. Alles plakt. Het water loopt niet uit de kraan. Wel het zweet van je voorhoofd. Veel auto's brommers stof en geiten en schapen op straat. De muggen dalen op ons naar vanaf 17 uur met hun mogelijke malariamunitie. Het blijft een merkwaardige combinatie in een aparte maatschappij waar de meeste mensen uitgebreid lachen als je contact met ze maakt en hebt hebt -maar als ze je niet kennen ook stoïcijns je aan kunnen blijven kijken .

Intussen heeft de vleermuizen kolonie zich vast verviervoudigd. Het zijn vogelvleermuizen, en ze zijn zo groot als een merel. Ze vliegen overdag. Maar hangen vooral in de bomen. Nu zijn ze ook in een paar bomen bij het guesthouse. Het geluid van hun gekwetter is oorverdovend , vooral bij zonsonderang en zonsopgang. Een discobar in Bawku is er niks bij. Per boom zitten er zeker 1000 vleermuizen in. De theorie van de keuken dame hier is dat sinds Ebola er geen vleermuizen meer worden gegeten en er zouden geen natuurlijk vijanden zijn….

My wife

Faisal vraagt of ik naar zijn 'wife' wil kijken. De jonge vrouw – naast hem - heeft een baby op haar rug. Dat is niet zijn 'wife' maar zijn dochter. Het gaat dus om de baby. Zij is de kleindochter van Faisal. *Die* wordt zijn wife genoemd. Bij een kleinzoon zou het zijn ' friend' worden genoemd. Het is kwestie van cultuur. De context maakt normaal wel duidelijk wie zijn *wife* (vrouw) is en wie zijn wife is… (zijn kleindochter). Met de baby gaat het trouwens niet goed na een geboorte probleem. Dat leg ik de moeder uit. Zou iemand dat haar ooit verteld hebben? De moeder eindigt in tranen. Emoties in Afrika.

Onderweg zwaait er een raampje open. Een blije vrouw zwaait uitbundig . Het is van de nursery waar een kids playground is. Op de markt verkoopt iemand fruit en oorbellen die op de etalage van haar boezem zijn geprikt als versiering.

Op de afdeling is toch nog onverwacht een kind overleden die het wel moeilijk had maar dit was niet te voorzien. De baby is ingewikkeld in een witte doek in de couveuze. Ze ligt daar al een paar uur. We moeten nog wel de dood vaststellen. Het pakketje moet dan wel worden uitgepakt…In het verslag van de nachtdienst van de verpleging staat een aandoenlijk verhaal . Over hoe de ouders aankijken tegen deze situatie. Ik ben geraakt door wat er staat.

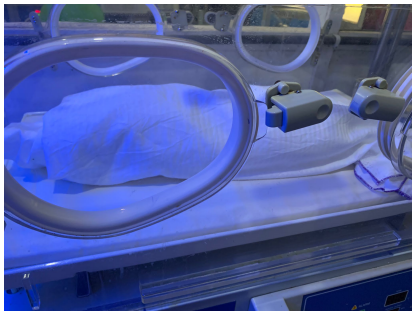

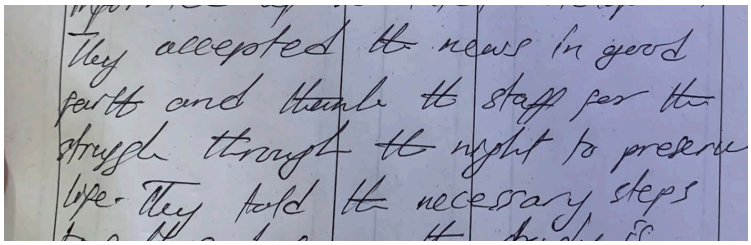

Een baby met een te korte tongriem die hij niet heeft wordt gepresenteerd. De oma zei dat hij niet krachtig genoeg huilde en daarom de tongriem moest worden ingeknipt. Nee. Dat doen we niet .
Zo krijgen sommige baby s thuis een clysma en kruiden om de conditie te verbeteren. En komen ze weer terug met problemen.

1 oktober ’21
De baby van de reanimatie van gister is overleden. We hadden het al voorzien. In Nederland zou het anders zijn gelopen. Het is zoals hier (hier) is.
Die van eergister leeft nog en er is goede hoop. Er zijn er weer een paar kinderen bijgekomen. Er worden hier 20 babies per dag geboren.
Intussen zijn er een paar personeelsleden langsgekomen met (klein)kinderen met zorgen. Zo gaat dat hier.

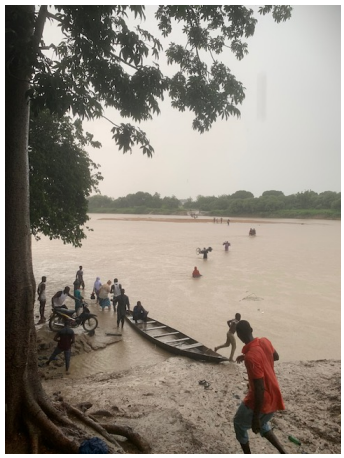

Vandaag gingen we naar Mognori- de rivier oversteekplaats naar Burkina Faso. We werden getrakteerd op een enorme regenbui met onweer- en we hebben met blote voeten door de warme blubber gelopen. Die dan zo tussen je tenen door splasht. Een heus blote voeten pad. De diepte van de brede rivier is nu ongeveer 1 meter en er liepen dus mensen door naar de overkant met fietsen en ook motoren in de lucht. De blanken op blote voeten was reden voor veel hilariteit. Overigens ook bij onszelf. Onze auto liep overigens wel vast.

Tijdens de visite op de neo afdeling luister ik aan het eind van de ronde nog naar een baby die een vreemd geluid had bij het hart. Ik hoorde niks meer. We gaan weer een reanimatie setting in met hartmassage en beademen. Dat is in deze week dus al meer gebeurd. 1 keer met deze baby van 1,2 kg en ook bij een paar andere kinderen.
Het feit dat in Nederland alles in de gaten wordt gehouden met metingen, monitoren en bloedonderzoek maakt dat dat echt de veiligheid vergroot. Hier kom je soms voor verrassingen te staan.
De moeder kijkt schijnbaar emotieloos toe. De verpleegkundige zegt toch – op mijn vraag- dat hij iets zag aan de moeder: de glans was uit haar ogen. Ik had het gemist.

De moeder loopt uiteindelijk naar haar slaapvertrek. Na 15 minuten bezig te zijn geweest begint de baby opeens weer te ademen. Hij beweegt en hoest even en maakt wat geluid. Het is wonderbaarlijk maar echt waar. Ik haal de moeder op, en gebaar dat ze mee kan komen in de veronderstelling dat ze geen engels spreekt. We laten via de verpleegkundige weten dat de baby het goed doet, en hersteld is (nu).
Ze kijkt me zonder blikken of blozen recht in mijn ogen aan , en zegt : ‘ Thank you‘. Dat komt binnen.

In Bolgatanga hebben we een opdracht . Er is daar een psychiater die graag ondersteuning wil voor een nieuw gebouwtje waar hij psychiatrische patiënten kan behandelen. Er is in dit gedeelte van Ghana zeer beperkte aandacht voor psychiatrie. Zijn health facility heeft een connectie met ons ziekenhuis en daarmee dus ook met onze stichting. We krijgen een formele ontvangst met watertjes en een heuse powerpoint presentatie gevolgd door een rondleiding. Het heeft een formeel / officieel gehalte. We doen geen toezeggingen maar nodigen hen uit om met een formeel voorstel te komen. Dat zal er binnen een week zijn . Er wordt een groepsfoto gemaakt. Even later is deze groepsfoto de profielfoto van de psychiater in kwestie.

De afdelingen zijn minder bezet dan gemiddeld in deze regentijd. Dat is bijzonder. Behalve op de couveuse afdeling. Er worden 20 kinderen per dag geboren. En daar is dan wel eens wat mee.
Ook op de markt is het minder druk dan anders . Ik zie veel minder groentes dan anders . Terwijl het land enorm groen is geworden en de bodem van een loof bosgebied waar we doorrijden licht groen is, en het rijst nu in de velden staat. Kennelijk wordt er nu geoogst en zijn er minder bewegingen naar de stad omdat iedereen op het land bezig is.

In het centrum kom ik weer een Touareq tegen die hier 11 jaar geleden ook al was. Elke keer als ik hier was, was hij er ook. Hij begroet me enthousiast. Hij herkent mij zoals ik hem herken. We kunnen niet communiceren dus hier blijft het dus bij . Ze zitten met meerdere bij de moskee in witte kleren en met een halve kalebas. Om aalmoezen op te halen. En dat dus al 11 jaar…..

Bij ons guesthouse meldt zich een kleermaker met polio in het verleden . Ik ken hem ook al van 10 jaar geleden. Hij is een van de zeer vele die je overal met hokjes langs de weg ziet . Hij had me in de stad gezien en kwam me groeten. Ik vermoed dat hij de clandizie een boost wil geven . Zoiets zegt hij niet en hij zegt

eigenlijk helemaal niks. Dat is altijd een beetje ongemakkelijk. Het zal onbeschaamd zijn om hem te vragen waarom hij komt (ik snap dat denk ik ook best) en ook om te zeggen dat we zijn werk niet meer gaan gebruiken. Dus is het een begroetingsritueel en afscheidsritueel ineen. Zonder werkelijke inhoud maar vriendelijke woorden en blikken. En we gaan als blije mensen uit elkaar. Je hoopt dan inderdaad dat zo iemand ook maar weer weggaat…..
Er is een andere naaimevrouw , die hier naast woont die inmiddels hier de huisnaaister is geworden. Maar dat laten we even in het midden.

Een healthworker die ik tegenkom in het ziekenhuis en mij van eerdere keren herkent is blij : hij heeft nu een formele functie in administratie.
Hij vertelt dat hij blij is met een nieuwe remedie tegen diabetes. Het gaat over een getrokken thee van schors van 5 verschillende bomen. En dan van 8 uur ‘ s morgens tot zonsondergang.
Hij heeft het recept gekregen van een oude man die zijn hulp zo waardeerde dat hij als beloning het geheim van dit recept aan deze verpleegkundige heeft prijsgegeven. De healthworker gelooft het en heeft het toegepast op 1 patiënt die inderdaad beter is geworden. Hij wil het nu op 5 anderen uitproberen. Daarna kan de hele wereld ervan profiteren. Hier eindigt nu dit verhaal.

We gaan op bezoek bij Joshua die 9 jaar geleden uit een mangoboom viel toen hij in groep 8 van de basis school zat en een dwarslaesie opliep.
Ik ken hem sinds die tijd. We waren er al een paar keer.
Vorig jaar was het bezoek buitengewoon positief.
De situatie is nu geheel anders. Zijn vader (van 68) heeft een motor ongeluk gehad en loopt mank. Hij was nu overigens niet aanwezig . Zijn moeder is een half jaar geleden plotseling overleden . Tijdens haar begrafenis was de familie

een aantal dagen niet en alle beesten werden toen niet verzorgd en zijn merendeels overleden. Recent is een hutje voor schaduw buiten omgewaaid.

Perspectief is er eigenlijk niet . Joshua zegt weinig en lacht wel. En geeft korte antwoorden en vraagt eigenlijk niks. Een nichtje van 14 kookt na schooltijd het eten daar. Er is veel contact met buren en kinderen die tussen de maisvelden door elkaar scherp houden.
De gekregen telefoon van Joshua heeft een batterij die snel leeg loopt. De jongen die computerles aan Joshua zou geven komt niet meer. De rolstoel is eigenlijk defect. Het wordt er wel triester op. Want wat nu ?

Een paar dagen later gaan we terug. De vader is er nu wel. Joshua s moeder is dus dit jaar overleden. Zomaar. Hij geeft aan dat het soms zo gaat en je weet nooit wanneer het gebeurt. Het is zoals het is. Het kan ook als kind gebeuren. Hij vindt het maar jammer dat je als christen maar 1 vrouw mag hebben. Want nu heeft hij geen (reserve) vrouw meer die voor hem kan koken.

Intussen is Joshua uit zijn rolstoel gegroeid. Hij heeft eentje nodig met goede zit ondersteuning . Ik ga kijken bij de fysio maar die is om half 4 al naar huis. Er is ook een orthopedische winkel (eigenlijk een gekleurde container naast de weg) maar die heeft alleen simpele versies. En verwijst me weer naar de fysio. En die was al dicht.

Pusiga

Een ritje naar het meest noordoostelijke puntje van Ghana waar Dauda vandaan kwam (en waar we elk jaar zijn familie opzoeken in Pusiga) levert me 3 meldingen van KPN op : ‘ U bevindt zich in Togo ‘ waar even later de naam *Togo* is vervangen door *Ghana* en even later *Burkina Faso.*
De weg ernaar toe is op het einde zo slecht dat ons busje niet verder kan. We kunnen er niet komen . We keren om en denken na over een alternatief. We nemen alsnog twee tricycles , die ons door kuilen, gaten, en gleuven leiden, hortend en stotend in een hoog tempo. Het heeft een groot survival gehalte. De ene blijft halverwege de rivier steken. We stappen uit in zeer (!) warm rivier water . De tocht wordt vervolgd en we vinden de nederzetting. Nog wel even handje schudden met de chief .

De nederzetting bestaat uit diverse aan elkaar geschakelde hutjes, muurtjes en hokjes. Er wonen zo’n 40 mensen . We krijgen uitleg.
Het is een paternaal ingesteld systeem. Van een gezin blijft elke zoon bij de vader wonen.
Deze vader hier heette Jayani. Hij had 4 zoons en 6 dochters. De dochters gingen naar de familie van hun man. En de zoons bleven met hun vrouwen bij de vader wonen. De kinderen van hen (en dan alleen de zonen die getrouwd waren) bouwden weer huisjes aan die vleugel vast van weer HUN hun vader : zo werd het dus een uitgebreid stelsel van badkamertjes (een inloop open ruimte , ¾ omsloten, van 70 x 70 met een half hoge muurtjes , een laagste wegloopppunt en een emmertje met water …) - toilet is tussen de maisplanten- en ook kookhutjes en slaapvertrekken. En lemen muurtjes De man mag diverse vrouwen hebben. De slaaptijd moet wel evenredig worden verdeeld. *This is our culture*
Eten wordt per gezin opgegeten , en in een vrouwen en mannengroep.

De zusters die elders wonen en wel op bezoek komen bij familieomstandigheden mogen wel komen slapen maar alleen bij de oude vrouwen en hun man mag niet ook komen slapen. Zo is de cultuur.

Hassan die ons rondleidt is 31 en doet nog een opleiding. Hij heeft 2 vriendinnen elk in een andere stad; en zij weten ook van elkaars bestaan en rol . Hun vaders hebben ook meerdere vrouwen en dat is voor hen bekend en daarmee ook ok.
Toch weet Hassan dat hij straks maar met 1 van de twee gaat trouwen.
Je went aan alles, maar waarom hij dan nu toch 2 vriendinnen heeft - als hij de uitkomst op 1 stelt - verrast me dan weer.

<u>The doctors are melting.</u>
De elektriciteit is weer op. Het water is gister wel weer aangevuld door de brandweer. En dan is nu ook de provider van internet even uit de lucht. En de airco doet het weer niet .
Onze hulp belt de baas:
‘ *The airco doesnt function. The doctors are melting* ‘

We douchen met een emmer koud water en een plastic bakje, en het gaat nog sneller ook.
Als de credits van de elektra zijn aangevuld, doet het internet het dus toch weer niet. Het blijft een uitdaging hier.

De kerk vanmorgen was een feestje veelkleurigheid en veel muziek met veel dansende kinderen en volwassenen. De afrikaanse ritmiek was voelbaar (ook in decibellen).

Zaterdagmorgen bedacht ik dat in de geschreven statussen van patiënten het altijd lastig is te weten wat de zwangerschapsduur is, hoeveel vocht iemand moet hebben , welke levensdag het is en het actuele gewicht.
Ik bedacht dat een stempel zou kunnen helpen. Met de diverse items daarin verwerkt. Ik hoorde dat er een stempelwinkel was in Bolgatanga wat een uur rijden van hier is. Waar we net naar toe zouden gaan. Het plan lukte. S Avonds was de stempel klaar . Ik was opnieuw verbaasd. Maar dan anders. In Afrika.

Mohammed- *en hoe je soms een levensles krijgt als je iets anders vraagt*
Vandaag kwam een onbekende Mohammed van 7 aanschuiven aan het terras. Hij had een vieze broek aan met gaten. Hij vroeg -tijdens onze koffie pauze waarin we even bijkwamen van de enorme hitte – geld om eten mee te kopen. Het antwoord was vriendelijk maar duidelijk. : nee ; we geven je geen geld om eten te kopen.
‘ Waar woon je ? – *hier achter*. Woon je met je vader of je moeder ?- *bij mn vader.*
Dan moet je aan je vader geld vragen ; wij kopen hier eten- en jij daar.
Hij gaf geen sjoege. Hij bleef wachten. We gaven hem een aantal keren aan dat het bezoek wat ons betreft was beëindigd.
Hij bleef.
Met duidelijke aanwijzingen vertrok hij.
En hij kwam weer terug .
Afke ging naar hem toe en vroeg toen zijn aandacht en hij liep voor haar uit weg. En keek schalks achterom. Uiteindelijk ging zij hurkend bij hem zitten en vroeg waarom hij niet op school was. Omdat zijn schooluniform vies was.
Hem werd toen uitgelegd dat als we samen een afspraak (nl: *wij blijven hier en jij gaat naar huis*) maken dat je daar dan aan moet houden . Zo gaat dat.
Dus. Mohammed had geen geld gekregen voor eten. Maar wel een levensles geleerd.

Dat mannen meerdere vrouwen mogen (leren we van verpleegkundigen) is omdat er in Ghana meer vrouwen dan mannen zijn.
Ze gaan nl eerder dood. Ze zijn stoer en dat willen ze ook zijn. Dus als ze ziek zijn gaan ze pas laat naar de dokter en dan gaan ze dus eerder dood. Dus blijven er minder mannen over en zijn er meer vrouwen.
Ze moeten de extra vrouwen dan ook wel gebruiken, ‘ *or else they will expire ‘ .*

De praktijk.
Vandaag zag ik een tweeling die 5 weken geleden bij 29 weken waren geboren en 1300 gram wogen. Na 3 weken waren ze ontslagen met 1300 gram (dat is op zich al bijzonder) Na een week teruggekomen met 1300 gram en nu na weer een week op controle met 1350 gram.
Tja en dan twee keer. Terwijl er hier geen kunstvoeding wordt gegeven (maar wel is) . Maar dan is er weer een financiële uitdaging.
Een jongetje had thuis een besnijdenis ondergaan. Dat gebeurt hier bij alle jongetjes. Deze was gedaan bij iemand die zegt dat ie dat kan doen. Zo gaat dat hier. Het was niet helemaal goed gegaan. Het was erg gaan bloeden en er was teveel huid meegenomen zodat het halve piemeltje was gefileerd. We raakten met een verpleegkundige in gesprek over de noodzaak en de gebruiken van circumcisies. Zijn conclusie*: without a circumcision I find the round head nicer'*
Op de neo afdeling waren twee reanimaties tegelijkertijd, naast elkaar. De ene baby had er in de afgelopen 10 dagen al zeker 6 reanimaties op zitten en deze keer liep het niet goed af .
De moeder werd geïnformeerd. Er werd een doos gezocht en gevonden . En zo'n baby wordt dan zo meegegeven. Dezelfde dag volgt dan een begrafenis bij huis. Maar wel 3 feet diep, want anders komen er varkens die het opgraven.
Of er niet een grotere bijeenkomst hoefde te zijn met familie ? Nou nee- want die baby was zo onschuldig en jong dat er niemand op die manier bij betrokken was geweest dus dan was het goed zo.
Toen ik naar buiten liep zak ik twee auto's, met beide een logo onder de nummers van het nummerbord: ' showers of blessing' .

Terwijl we koffie drinken in de guesthouse komt een werknemer van het ziekenhuis even thuis langs met een hoestende zuigeling van een maand oud. Niet helemaal ok. Even later komt de nachtwachter met een zwanger schaap die we hebben besteld via hem van de veemarkt . Om cadeau te geven aan Raouf bij Mognori. Zo rijgen de bijzondere momenten zich aan elkaar.

De driver naar Mognori wil graag dat we als we het schaap in de bus hebben we de airco niet gebruiken maar alle ramen open zetten. Ik begreep vanwege dat het schaap er niet tegen zou kunnen . Uiteindelijk ging het om de geur. De geur van de airco? Nee- de geur van het schaap dat dan in de airco zou gaan zitten waar hij dan straks mee bleef zitten als wij en het schaap weg waren …

Vissen
De rivier bij Mognori is half leeg. We vragen aan de driver of er ook vissen in zitten. Jazeker; een soort Tilapia's. Maar als de rivier in de droge tijd opdroogt – hoe komen er dan weer vissen in- is de volgende logische vraag.
Die komen – als het hard regent- mee met de regen. Hij heeft het zelf ook wel eens gezien. En kinderen scheppen soms waterplassen op straat leeg om daarmee de vissen dan te vinden.
En waarom dragen mannen eigenlijk niks op hun hoofd en vrouwen wel?
Ja dat is zo .
Maar waarom is dat zo ?

Dat is omdat mannen een fiets of en brommer hebben waarmee ze het kunnen vervoeren. Maar als ze nou geen brommer of fiets hebben- dan kunnen ze het toch alsnog wel op hun hoofd dragen? Nou nee- dan zoeken ze een vrouw die het op haar hoofd zet.

Op de beestenmarkt worden aan het einde van de dag de runderen schapen geiten , die allemaal naar Accra of Kumasi moeten (800-1000 km naar het zuiden) achterop een vrachtwagen geladen. Er is geen ontkomen aan. Ze worden

erin geleid of omhoog gehesen , en vastgesjord met touwen en stokken . Er verdwijnen ook wat geiten (met vastgebonden poten) in opgehangen maiszakken die als een hangmat fungeren boven de eerste verdieping van de beestenboel. Enkele reis Accra. Ze komen hier aan uit Burkina Fasso.

Bij Mognori (rivier) ontmoeten we weer Raouf. Met een paar mede tuinders. Raouf is 33- de rest begin 20.
De jongens – die slim ogen - vertellen dat ze wel de secondary school hebben afgemaakt maar geen verdere opleiding kunnen doen omdat er nog meer broertjes en zusjes volgen die ook nog naar de sec school moeten.

Om verder te komen heb je geld nodig. Of politieke invloed. Of lokale belangrijke mensen kennen met geld en dus invloed. En anders stopt het.

Hoe komt zo iemand er dan uit? Niet dus.
Dat is best erg en uitzichtloos. Een toelating voor de universiteit is 400 euro- maar dan ben je er nog niet . De vraag houdt ons bezig welke argumenten nu eigenlijk gelden om wel of niet over te gaan op hulp- en hoe dan- en via wie- en onder welke voorwaarden. We hebben een maatschappelijke discussie op het binnen plaatsje in de prisoners canteen- het gele cafeetje naast de gevangenis. Waar de werknemers van de gevangenis bij toerbeurt ook werken als ober in het aanpalende cafeetje- bedoeld voor de werknemers. En mensen van buitenaf. Zo horen we weer iets over de het gevangenis wezen en de zaken die dat aangaan. Elke dag is weer anders.

.

<u>Rond en vierkant.</u>
Sala is de simstress. Ze komt hier elke avond om weer opdrachten op te halen. Om tassen, jurken, tafelkleden, overhemden , slingers , haarbandjes en schorten te maken. We zijn heel blij met haar omdat ze het prachtig maakt en afspraken nakomt.
Het bestelde ronde tafelkleed kwam alleen vierkant terug. Eigenlijk een rechthoek met afgeronde hoeken. Toch had ik een tekening mee gegeven van te voren. Je zou toch denken dat daar dan geen woord spaans bij is.
Met uitleg en aanwijzingen zou ze het herstellen met de nog resterende stof. Een variatie in dezelfde vorm kwam terug.
Ik dacht : dan vraag ik het nog een keer met opnieuw een tekening. Met andere stof.
Nee.
Het is niet gelukt.
Maar het is ook wel weer bijzonder.

Er is een gezin uit Burkina Faso . Ze spreken Frans . Het kind heeft een ernstige bloedarmoede (Hb 2,0); een bewezen malaria en ook nog rode urine wat mogelijk (ook) door bilharzia is veroorzaakt. De behandeling is ingezet. Hij is wel teleurgesteld want elk jaar komt dit terug. Hoe moet dit nou verder ?
Ja meneer. U woont in Afrika. Het advies om niet te zwemmen in stilstaand water is ook niet hanteerbaar bij 40 graden, wat ik heus begrijp. Mijn begrip is voor hem geloof ik nu al genoeg. Hij bedankt me voor de perfecte zorg.
Nou dat viel echt reuze mee hoor. Erkenning is misschien waar hij op wachtte en natuurlijk een dochter zonder koorts met en hoger bloedgehalte. En medicijnen . Dat is allemaal gelukt. Oh ja en hem aanspreken in een taal die hij spreekt ipv via een verpleegkundige. Dat hielp misschien ook mee.

In de huiskamer valt me opeens een tas op die er al twee weken staat. Ik had m even niet herkend. Ik had m ooit zelf gekocht om spullen in te vervoeren uit mijn eigen ziekenhuis die over waren of over datum. – en mee te geven aan iemand die hier toen naar toe was gegaan. Dat was toch al zeker twee jaar geleden. Kennelijk was hij hier neergezet en daar was het bij gebleven. De tas was de goedkoopste tas-koffer van de zeeman. Ik had m gekocht en volgestopt en meegegeven. De spullen waren nu nog meer over datum.
We zochten alles uit en verdeelden het over het ziekenhuis en de belangrijkste zaken zijn naar de apotheek gegaan. Ik noemde nog van het over datum zijn- en of ze het via de autoclaaf alsnog konden steriliseren. Die was kapot. Daar heb ik het nu maar bij gelaten.

Yahaya die we in Accra zagen komt nog op bezoek met zijn vrouw Falila en zijn dochter die ook 'prinses ' in haar naam heeft. Ze komen n.l. van een royal family. Het zit zo . Alle stammen hebben een chief , dus een cultureel hoofd. En de chief heeft subchiefs die dan ook bij de royal family horen. Ze dragen een soort dopje op hun hoofd met en soort alpinopet pieletje. En een smog- waardoor je buiten je eigen paleis(dat kan gerust een hutje zijn) respect afdwingt. Vrouwen moeten een buiging maken , mannen een hoofdbuiging. Binnen zijn hut moet je wel je schoenen uit doen. Daarbuiten hoeft het niet .
De formele regering bestaat als een parallel systeem.
Er zijn dus nogal veel leden van diverse royal families. En Yahaya hoort erbij . En zijn dochter Shamima ook.

Op de afdeling komt een prematuur langs voor controle. Ze is 1,8 kg. De moeder heeft een eigen pakje gemaakt van een lokale stof , want in deze maat waren er geen kleren te koop voor haar baby. Het is een *onesie*. Met een grote bovenopening waardoor het er als een avondjurk uitziet. Het gaat van boven naar beneden in keer uit. Beetje ingewikkeld is het wel.

Intussen komt er op de laatste dag nog een verzoek van de nursing college om een gebouw te financieren voor een nieuwe verloskundige opleiding. Gelukkig is er een bestuur van de stichting waar we al deze verzoeken (psychiatrische afdeling mee betalen / gebouw voor verloskundige opleiding mee financieren en ook evt een *zuurstof 'fabriek'* voor het ziekenhuis) kunnen neerleggen.

Op de afdeling zit een kind in een kartonnen doos op tafel . Ze is vier maanden en ze moet leren zitten. Beetje vroeg lijkt me maar ok. De moeder is een verpleegkundige die gewoon haar werk doet – met haar dochter binnen handbereik. Zo gaat dat hier.

De lessen aan de verpleegkundigen worden met vreugde omarmd. Volgende keer nog eerder aangeven waar en wanneer we komen graag (we dachten dat we dat al gedaan hadden) zodat men zich beter kan organiseren. Ben overigens wel benieuwd of dat gaat werken. We gaan het zien.
Als we weggaan van de afdeling worden er net op dat moment nog twee kinderen gereanimeerd. Het weggaan wordt dan pas echt een dilemma. En morgen ook nog het land uit.

Dj 8 okt 2021